

17 november 1967

Goedenavond vrienden.

Ik moet weer beginnen met de bekende waarschuwing. Wij zijn niet alwetend, wij zijn niet onfeilbaar. Ga dus de waarde van het gesprokene na. Wat het onderwerp van heden betref: ik wil iets zeggen over recente ontwikkelingen en zocht naar een passende titel. Ik koos daarvoor:

DE MUMMIE'S

Wanneer je wilt spreken over het heden en de toekomst, maar boven het geheel de titel mummies plaatst, zal menigeen zich afvragen, hoe je daaraan nu wel komt. Ik wil daarom beginnen met het rechtvaardigen van deze titel.

Een mummie is het verduurzaamd stoffelijk overschot van wat eens een mens is geweest. Door de verduurzaming moet echter vooral de super de luxe mummie nogal wat missen. Wie iets van dit proces heeft gehoord, zal weten, dat de darmen eruit worden gehaald, dat het hart vaak apart wordt verpakt, terwijl ook de hersenen eruit worden genomen. Een mummie is dus een nog op de mens gelijkend stoffelijk overschot zonder hersenen, darmen en hart. Wie over heden en toekomst wil spreken, wordt met vele dergelijke figuren in het heden geconfronteerd.

Wanneer ik leef, zo betekent dit, dat mijn wezen voortdurend verandert. Het betekent, dat de wereld in mijn ogen voortdurend verandert, terwijl ook ik in de ogen van deze wereld een zekere evolutie door zal maken. Zodra ik ophoud verandering te aanvaarden en in de plaats van werkelijke verandering iets ga stellen, dat in feite op het heden of verleden is gebaseerd en slechts een voortzetting daarvan ten doel heeft, verlies ik dus reeds veel van het menselijke Aspect van het leven. Indien ik bovendien, zoals velen doen, daarbij weiger na te denken over de veranderingen, die zich rond mij afspelen en mij, zonder daarop meer dan noodzakelijk te reageren, voortdurend blijf bezighouden met het handhaven van wat de wereld volgens mij zou moeten zijn, en het handhaven van de plaats, die ik m.i. daarin dien in te nemen, zo komen wij al dicht bij de mummie. Je zou kunnen zeggen, dat dan de mummie reeds aardig wordt benaderd: een deel van de hersenen lijkt verdwenen te zijn, terwijl ook het hart - als zetel van geweten en gevoel - ernstig in gevaar komt. Nu stelde men vaak, dat darmen de zetel van de moed zijn. Ik vermoed, dat men dit deed, omdat de darmen bij gebrek aan moed bijzonder actief plegen te zijn, zodra de omstandigheden moed vereisen. Hoe het ook zij, ook aan moed blijkt het dergelijke mensen steeds meer te gaan ontbreken.

Wanneer je het heden en de nabije toekomst wilt ontrafelen, moet je rekening houden met het feit, dat er in de wereld van heden vele belangrijk geachte en andere mensen zijn, die weigeren na te denken over de werkelijkheid van heden, die weigeren menselijke gevoelens te laten gelden, wanneer het gaat om hun schema's en die ten laatste, zelfs wanneer zij erkennen dat zij niet geheel juist handelden of reageerden op anderen, de moed niet bezitten dit te erkennen, hun handelwijze te veranderen of de consequenties van hun denken op te nemen. U begrijpt wel, dat een dergelijke houding wel vele frustraties op zal roepen, maar niet die actie kan reguleren. Het zal dan ook niet een inbalsemen van de maatschappij betekenen. Met een woordspeling kan ik duidelijk maken, wat ik hier bedoel: men streeft allerwege naar "welvaart". Men wil een welvaartwereld. Men gaat daarom over tot een reeks van manipulaties en intriges de alleen kunnen eindigen in iets, wat een "vaart-wel" aan alle leven in de wereld zou kunnen betekenen.

Wanneer men verder gaat bij een ontwikkeling in een enkele richting, -eenzijdig dus -, zal er steeds weer een ogenblik komen, waarin het geheel van de structuur, die men bouwt, topzwaar wordt. Bij een gewas of een diersoort betekent een dergelijke eenzijdigheid alleen, dat bij veranderende omstandigheden de soort uitsterft. Veel betekent dit niet, omdat de veerkrachtige,

zich aanpassende elementen van het ras in gewijzigde vorm blijven voortleven. Bij de mensheid zoals dit nu geworden is, staan de zaken er anders voor. De mens heeft namelijk als wapen de atoomkracht gevonden. Dit is vervelend: wanneer de bijna-mummies van deze tijd ontdekken, dat hun bestel topzwaar is geworden en hun wereldje dreigt om te vallen, hebben zij de neiging om op de knop te drukken en zo de gehele wereld een verdere, gewijzigde ontwikkeling onmogelijk te maken. M.i. is dit het basisprobleem van deze dagen. Vele mensen vinden het pessimistisch, wanneer je hierover eens spreekt. Zij reageren met een: "een atoomoorlog komt er toeh niet." Zij menen, dat zelfs de nagestreefde welvaart gemakkelijk behouden kan worden zonder ingrijpende veranderingen. Zij menen, dat men dan maar een offertje meer moet vragen zo hier en daar - want in het vragen van offers is tegenwoordig eenieder goed. Het brengen van offers gaat minder vlot. Kortom, men wil eenvoudig de veranderingen, die tot een andere wijze van handelen en werken nopen, niet zien. Daarom wilde ik u vandaag eens een benadering voorleggen van het heden en bepaalde situaties daarin, plus hun ontwikkeling.

Ik begin dan te stellen:

Er is op het ogenblik in praktisch elk z.g. beschaafd land een systeem ontstaan, dat met bijna godsdienstige ijver wordt gevolgd en verdedigd. Dit systeem kan alleen voortbestaan, naarmate het zich in komende generaties continueert. Daarbij brengt het mensen voort, die niet meer kunnen reageren en niet geleerd hebben te denken buiten het systeem. Deze mensen kunnen dus niet komen tot waarlijk menselijke en menswaardige gevoelens, wanneer het systeem daarbij in het gedrang zou komen. Hun denken, hun gehele ontwikkeling van de gedachtewereld kan alleen voor hen bestaan als een gereguleerd geheel binnen het systeem. Daarbij vinden deze mensen vaak eigen plaatsing binnen het systeem vaak van zo groot belang, dat, zo zij daarin al afwijkingen of fouten zouden ontdekken, zij de moed niet hebben daarop te wijzen. Hun kritiek blijft steeds bepaald door de onaantastbaarheid van het systeem, waaraan zij desnoods de waarheid - ook voor zich - opofferen. De enkelen, die zo hoog zijn geklommen op de ladder van rang binnen het systeem, dat zij niet meer blind kunnen zijn voor de fouten, die althans, in de praktijk van het systeem steeds voorkomen, blijken vaak de moed niet te hebben, dit te zeggen; zij zwijgen en hopen krampachtig, dat het hun tijd nog wel zal duren.

Een treurige ontwikkeling, want hierdoor ontstaat in de zogenaamde beschaafde wereld langzaam maar zeker een soort pat-positie. U weet, dit is de positie bij schaken, waarin geen zet meer kan worden gedaan, zonder dat mat ontstaat. Geen der partijen kan dan nog verder spelen, zodat de uitslag onbeslist is en alle verdere actie waardeloos is geworden. Het Westen kent als systeem het kapitalistisch denken of varianten daarop. Nu moet u goed begrijpen, dat ik niets tegen het kapitalisme heb. Want het kapitalisme zal, zolang er sprake is van een werkelijk vrije economie, de methode zijn om de menselijke arbeid en productie zodanig te regelen, dat eenieder juist kan verwerven, wat hij volgens de maatstaven van het systeem verdient. Aan de andere zijde de extreem socialistische denkwijze, waarin de staat als regulerende en alles beslissende macht optreedt. Maar systemen zijn de mensheid niet. Zo komt het, dat wij de laatste tijd binnen beide - principieel geheel verschillende - systemen eenzelfde ontwikkeling kunnen waarnemen.

Zowel in het Oosten als het Westen zien wij de laatste tijd een vergroting van hetgeen men welvaart pleegt te noemen, ofschoon het in feite slechts een vergroting van verbruiksmogelijkheden inhoudt. Na de laatste wereldoorlog zien wij in beide soorten Staten een bijna gelijke vergroting van de mogelijkheid tot particulier verbruik. De werkelijke verbruikstoename - niet te verwarren met geldverdiensten - nam gemiddeld toe tegenover 1930 met 45 tot 60%. Dat daarbij een verschuiving in de verbruikspatronen onvermijdelijk was, is zonder meer duidelijk. Beide systemen hebben dus een in verhouding ongeveer gelijke vooruitgang, welvaart, bereikt. Maar nu komt er steeds weer een ogenblik, waarop de verbruiksmogelijkheid zo groot wordt, dat zij voor het systeem gevaarlijk gaat worden. Ik geef u een voorbeeld om dit te verduidelijken. Wanneer eenieder in Nederland zoveel zou verdienen, dat hij alles wat hij werkelijk begeerde, ook zou kunnen verwerven, zou een steeds minder wordende neiging bestaan om onaangename of veeleisende karweitjes te volbrengen. Op de duur zou eenieder vanwege het statussymbool, misschien in de Tweede Kamer willen zitten,

maar steeds minder mensen zouden nog bereid zijn, bv. in de mijnen te werken of om als rioleur een rol te spelen bij de noodzakelijke ontlasting van wereldsteden. Het gevolg is een overwaardering van bepaalde taken, welke op de duur zoveel invloed krijgen, dat hierdoor een pressie kan ontstaan, welke zelfs voor de staat niet meer aanvaardbaar is. Hierbij dient men voor ogen te houden, dat een staat, zelfs een z.g. democratie, een regering heeft, die gebaseerd is op een systeem. Een onder pressie daarvan afwijken zou betekenen, dat de machtsverhoudingen geheel door elkander komen. Het zou weer betekenen, dat men niet te verdedigen concessies zou moeten doen, waardoor men eigen status zou verliezen, dan wel de welvaart zou moeten aantasten, wat evenmin tot een handhaving van eigen positie pleegt te voeren.

Het komt erop neer, dat, wanneer men in Nederland met hetgeen men heet te verdienen, ook zou kunnen kopen, wat men wilde, eenieder te veel over zou hebben. De bestedingen gaan dan in de richting van bv. lange vakanties in het buitenland - wat deviezen kost - om het plechtig degelijke gezicht van alle dag eens een tijd voor een van "je hela-holakop" te verwisselen. Men zou dan in Nederland tegen dumpingprijzen artikelen aan het buitenland moeten gaan leveren, om zo de nodige valuta te verwerven. En dit zou weer een aantasting van de wetten, zowel als van de macht van de staat over haar burgers in kunnen houden. Vandaar dat de verbruiksmogelijkheid door "afromen" binnen de voor de staat voordelige perken wordt gehouden. Vergeet hierbij niet, dat op deze wijze de betalingsbalansen in gevaar zouden komen, een systeem, waarin alle regerenden van heden geloven. De wereldeconomie zou dus in gevaar komen, daar men gewend is met geld te rekenen en niet in productievermogen en werklust. Stel dat Nederland Hollandse kaas zou gaan verkopen tegen bv. 1 cent per pond. Dan zou geen Cheddar, hoe goed ook, of Harzer - hoe kruidig ook -, het in het massale verbruik nog kunnen winnen. Met als gevolg, dat elders kaasboeren werkeloos zouden worden enz.enz.

Het zal u duidelijk zijn, dat alle gouvernementen er op uit zijn een evenwicht tussen verbruik en productie te handhaven, waardoor hun stelsel verder kan draaien. Of dit nu iets te maken heeft met sociale rechtvaardigheid of niet, of dit samenhangt met juiste en rendabele of winstverzekerende productiemethoden doet in wezen niet ter zake. Het gaat niet om hetgeen men doet, hoe het ook gerechtvaardigd wordt. Het gaat er voor alles om, dat de zaken blijven, zoals zij zijn. Is er geen arbeidstekort, dan is bv. een woningtekort, - een aanvaardbare vervanging, als het om beheersing van de massa gaat. In Rusland zien wij, dat de verbruiksindustrie aanmerkelijk is toegenomen. In de laatste jaren kan men zelfs stellen, dat ruim 50% van de industriële capaciteit werd omgebogen in de richting van gewenste gebruiksartikelen, terwijl de productie van kapitaalgoederen sterk afnam. Hierdoor werd voor de burger het leven veel aangenamer. Ofschoon gemiddeld de levensstandaard van het Westen nog lang niet bereikt is, blijkt deze vooruitgang reeds zo groot te zijn, dat vele jongeren zich van de partij en de politiek steeds minder aan gaan trekken. De armoede, waardoor de mens tot intense deelname in een godsdienst of een daadwerkelijk geloof in een politiek systeem wordt gebracht, bestaat niet meer. In het Westen zowel als in het Oosten heeft men door de welvaart te kampen met een steeds grotere onverschilligheid, die in wezen een aantasting van de politieke machtsverhoudingen gaat betekenen.

In de meeste landen zien wij de regeringen balanceren tussen welvaart en armoede. Zou men de mensen iets meer toestaan, zo zou de politieke belangstelling, de geloofsintensiteit, de geneigdheid om de macht van het land te steunen, onder het toelaatbare dalen en een meester zijn over de massa door de gouvernementen steeds moeilijker worden; dit geldt zelfs voor vele z.g. ontwikkelingslanden. Indien men echter iets zou terugnemen van de voorrechten, de zekerheden, en de rechten die men de menigte heeft gegeven zou terugnemen - wat zo hier en daar nuttig of zelfs noodzakelijk zou zijn - dan staat men voor het verzet van de massa, die het eenmaal verkregene niet meer prijs wenst te geven. Velen beschouwen als recht wat in wezen geen recht is, daar zij er zelf niet toe bijdragen, maar zij verdedigen wat zij als hun recht beschouwen zozeer, dat een raken aan dergelijke dingen een val van de regering en zelfs van het systeem zou betekenen.

Men zou het liefst alles daarom zo willen houden als het nu is. Maar de onverschilligheid op politiek en godsdienstig terrein brengt vaak een andere vorm van belangstelling met zich. Het resultaat is, dat in politiek en godsdienst in deze jaren een uitweg uit de wirwar van ontwikkelingen en neigingen zal moeten worden gevonden. Eenvoudig is zoiets niet. Denk maar eens aan het officiële streven naar een verenigd Europa. Er is hier in feite sprake van een voortdurende worsteling, waarbij ieder op zijn beurt de mogelijkheid tot feitelijk éénwording saboteert, omdat men door pressiegroepen in eigen land, of de behoefte eigen systeem van productie ten koste van alles in stand wenst te houden, hiertoe wordt genoopt. Elk land wenst wel eenheid, maar wil als prijs daarvan eigen systeem van heffingen, eigen systeem van produceren, eigen wetgeving zelfs internationaal eerst als algemene weg erkend zien. Het resultaat is, dat men, ofschoon een wegvallen van grenzen en tolmuren voor het behouden van de "welvaart" noodzakelijk is, nergens toe komt. Wanneer wij deze behoudzucht zien, zou men geneigd zijn de wereld van heden maar af te schrijven. Er zijn echter ondanks de vasthoudendheid van de toplaag overal elementen van vernieuwing te vinden. Ik wijs hierbij op het extremisme, dat bij vele jongeren hand over hand toeneemt en zich soms uit in een geheel a-politiek en zelf a-sociaal bestaan, maar in andere gevallen weer voert tot een politieke ferociteit, die voor de ouderen verwarrend en onbegrijpelijk blijft. Op zich is dit gunstig, maar toch is het niet voldoende.

Wanneer wij aan een oplossing in de toekomst denken, zo kunnen wij dit niet doen met een voorbijzien van de nu geldende waarden. Wij kunnen ten hoogste hopen, dat steeds meer van de overbodige dingen in de maatschappij naar een andere, meer zinvolle bestemming zullen kunnen worden omgebogen, terwijl er ook een methode moet worden gevonden om de mensen althans iets van hun vermeende rechten t.a.v. de gemeenschap op te laten geven. Tot nu toe is de geliefde methode om ongewenste ontwikkelingen af te buigen, het scheppen van sociale problemen, of, als het niet anders kan, het creëren van een oorlogsdreiging of zelfs een oorlog. Nu heeft u de laatste tijd niet zoveel meer gehoord over het gevaar van het communisme en de oorlogsdreiging vanuit Rusland. Het is wat uit de mode geraakt sinds de Chinezen zich beginnen te roeren en bekende zangers de mooie ogen van een gids op het Rode Plein bezingen. Maar een land met een ander systeem kan wel tijdelijk als aanvaardbaar worden voorgesteld, het verschil in mentaliteit en denkwijze maakt het voor de heersende machten altijd weer mogelijk met een conflict te dreigen en desnoods zelfs spanningen en dreigingen van het andere systeem zelf te scheppen. Dit geldt ook t.a.v. Rusland.

Op grond daarvan kan men stellen, dat de politieke conflicten in de nabije toekomst weer sterk zullen gaan toenemen. Gezien de impasse, waarin vele regeringen zich bevinden, lijkt dit onvermijdelijk. Want nog steeds geldt als axioma, dat een bedreiging van eigen gezag en systeem kan overwonnen worden door een dreiging van buitenaf te stellen - zelfs indien dit fantasie is of desnoods iets, wat men zelf tot stand brengt. Dat een dergelijke kwestie voor vele mensen ongeluk en lijden met zich kan brengen, wordt door de gezaghebbers wel weggepraat: men moet uiteindelijk iets voor het welzijn van de gemeenschap over hebben, nietwaar. En aangezien iedereen wel weer bereid zal zijn om, na voldoende propaganda iets voor de gemeenschap over te hebben zonder protest tegen hen, die de offers in feite vergen, zullen er ook wel weer de nodige slachtoffers gaan vallen. Het doen vallen van slachtoffers, om zo eigen optreden te rechtvaardigen, lijkt eveneens onvermijdelijk in de komende jaren. Gezien de pogingen van gevestigde regeringen de macht voor zich te behouden en de uitersten, waartoe men elders wil gaan om de macht voor zich te verwerven - denk maar eens aan Aden - lijkt het mij toe, dat in de eerste jaren niet veel werkelijke vrede voor de wereld is weggelegd.

Dat er atoombommen zijn, dat een alles vernietigende atoomoorlog wel degelijk mogelijk en onder omstandigheden zelfs waarschijnlijk is, zal gelukkig een rem vormen bij pogingen eigen macht in een algehele oorlog te herstellen. Maar waarom zou men deze algehele en gevaarlijke oorlog eigenlijk voeren? Men zou immers met elkander overeen kunnen komen dat men zijn gevechthandelingen tot bepaalde terreinen beperkt, als bv. Vietnam? De strijd in dit land heeft voor de economie van de V.S. zeker zijn verdienste. En waarom zou men zo nodig een soortgelijke oorlog nog niet ergens in Afrika kunnen voeren of desnoods na enige tijd op de

maan, zodat men eigen volk door een conflict in een situatie kan brengen, waarbij beperkingen van vrijheid normaal schijnen, terwijl men toch eigen macht, land en leven op aangename wijze voor geweld kan behoeden? Ik kan u wel verraden, dat er op aarde reeds vele mensen zijn, die vanaf hun hoge posten in een dergelijke richting denken. De komende 3 à 4 jaren zult u, vooral bij degenen, die ik dan de mummies heb genoemd, moeten rekenen met een mentaliteit, die het z.g. beperkt conflict met alle middelen wenst te bevorderen.

Het beperkte conflict in termen van oorlog, maar ook op een meer economisch terrein zal vaak voorkomen. U dient er verder mee te rekenen, dat degenen, die enige macht of status hebben in deze tijd, in de komende jaren de meest krankzinnige dingen zullen doen, om het bereikte vooral te kunnen behouden. Indien u een voorbeeld daarvan wenst, is het wel eens aardig de komende maanden te letten op de bokkensprongen van een zekere heer Johnson. Want die gaat ernstig aan een nieuw image bouwen en zal daartoe menige vertoning weggeven. Wie de man zelf kent, zal zich amuseren door de wijze, waarop hij steeds weer zijn beeld in een soort lachspiegel als waarheid tracht voor te stellen. Iets dergelijks geldt voor vele anderen ook. Wat daaruit voort zal komen? Wel, over een jaar of drie - mogelijk reeds iets eerder, zijn niet alleen de vele conflicten aan de gang en zult u weer overal horen van de vele gevaren, die er bestaan in de wereld, maar zult u bovendien geconfronteerd worden met de eveneens uit de mummie voortkomende neiging tot controleren van uw denken.

Eenzijdige voorlichting kan zeer veel doen, dat weet u reeds. Eenzijdige voorlichting in landen, waar men geen radio heeft en niet al te snel berichten, via bv. kranten, kan krijgen, is natuurlijk nog veel doelmatiger. Zijn die middelen van berichtgeving er wel, dan zal men moeten trachten op de een of andere wijze hun te directe werking te niet te doen. Daarom zullen wij in vele landen in toenemende mate te maken krijgen met het "gerucht". Ik bedoel hier niet de normaal onder dergelijke omstandigheden ontstaande geruchten, maar op van bovenaf geïnspireerde geruchten, die door daarvoor ingestelde instanties zelfs kunstmatig in leven zullen worden gehouden en opnieuw in omloop zullen worden gebracht. Wie voorbeelden van deze techniek wil zien, zal einde van het volgend jaar het oog eens moeten richten op bv. Spanje en Portugal, waar deze techniek in het Westen nog op de meest voor buitenstaanders kenbare wijze bedreven zal worden. Via het gerucht wil men daar dan officiële mededelingen van andere regeringen, zowel als van groepen in eigen volk, onschadelijk maken.

Gerucht en eenzijdige voorlichting geven overigens altijd weer het aanzijn aan censuur. Beiden hebben deze van node: de eenzijdige voorlichting, om t.m. uiterlijk betrouwbaar te kunnen schijnen; het gerucht, omdat een kenbare of vermoede censuur aan de geruchten de nodige nadruk pleegt te geven. Ik wijs er hier meteen op, dat censuur niet altijd uit verbieden, strepen en wegknippen hoeft te bestaan. De meer moderne wijze van censuur uitoefenen is het scheppen van een klimaat, waarin bepaalde formuleringen verboden zijn, maar waarin vooral het aanroeren van bepaalde punten en het stellen van bepaalde waarheden onaangename gevolgen heeft. Voorbeeld van invloed op formuleringen? Ik mag hier in Nederland niet zeggen: "Johnson is een moordenaar". Maar ik mag wel vragen: "Is Johnson een moordenaar?" De man is dit overigens in eigen gevoel, in zijn hart, zeker niet, al draagt zijn gedrag tot menige voortijdige overgang bij. Het typerende hierbij is, dat het stellen van iets als feit in wezen verboden is. De vragende vorm kan op het ogenblik nog dezelfde waarde bezitten als de definitieve bewering. Maar met enige propaganda kan men het zover brengen, dat dergelijke vragen haast automatisch met neen worden beantwoord en dus de tegengestelde werking verkrijgen. Ik kan bv. nu de vraag opwerpen, of de Jong niet in wezen een militarist is, die vele belangen achterstelt bij die van leger en vloot. Indien ik dit beweer als zeker feit, zal men, gezien zijn achtergrond, daarin nog wel geloven. Zodra de vragende vorm wordt gebruikt, zullen velen echter reeds geneigd zijn op het gestelde met een ontkenning te antwoorden.

Nu zal de directe censuur in bepaalde landen natuurlijk blijven bestaan. Zij is daar een deel van de regering, een staatsinstelling. Alleen reeds het opheffen van de censurerende instanties zou daar een werkeloosheid onder de ambtenaren kunnen veroorzaken. Daaraan zal men zeker niet beginnen, maar daarnaast blijkt in vele z.g. vrije landen een andere vorm van censuur aan het

groeien te zijn. Deze censuur bestaat niet uit feitelijke verboden of openlijke controle, maar wekt via economische pressie, verdachtmaking e.d. Degene, die de moed heeft, ongewenste waarheden of vermoedens te publiceren of te uiten, zal ontdekken, dat hij niet meer op normale wijze kan verdienen. Zijn bronnen om goederen te betrekken - papier bv. om op te drukken, inkt, werkruimte - blijken opeens op te drogen. Hij kan geen berichten van de overheid meer krijgen, die anderen vrijelijk ter beschikking worden gesteld. Daarnaast zal een vorm van politieke afpersing worden gevolgd door het - openlijk of bij geruchte en vooral dit laatste - den volke kond te doen van het feit, dat een dergelijke publicist of persoon niet betrouwbaar is, maar een communist, oplichter, dienaar van het kapitaal - vul verder zelf maar in - blijkt te zijn. Methoden van pressie om in de berichtgeving een zekere eenzijdigheid of beperking te bereiken, zijn reeds nu in vele vrije landen gebruikelijk. In Nederland bv., waar het gaat om het koningshuis - wat op zich niet zo verwerpelijk lijkt, maar een begin vormt van een aantasting van vrijheid van meningsuiting en zeker een begin vormt van een eenzijdige voorlichting.

Indien zo een te eenzijdige meningsvorming binnen een gebied ontstaat, heeft dit spanningen ten gevolge, welke weer een noodzaak tot ontsnappen aan de spanningen van het leven bevorderen. Onderschat dit aspect van de samenleving niet. Het z.g. escapisme is reeds in deze tijd tamelijk sterk ontwikkeld. Naarmate men echter minder vertrouwen zal hebben in voorlichting en overheid, meer en meer de spanningen van een dreigende berichtgeving, een zenuwenoorlog tussen Staten of zelfs in een Staat tegen de burgers ondergaat, zal de onverschilligheid voor regeling, gemeenschap, werkelijke gevaren, toenemen, ook bij volkeren die nog balanceren op de snede van welvaart - ondergang. Onverschilligheid van de massa maakt haar voor regeerders gemakkelijker manipuleerbaar. Er kan bovendien een beroep worden gedaan op de drang te ontsnappen aan de toch wel ergens erkende spanningen.

Ik stel, dat het manipuleren van de gevoelens van de massa, wat ook in het verleden reeds onvoorstelbare dingen mogelijk maakte, in de komende tijd steeds meer voor zal komen. Denk hierbij in het verleden niet alleen aan bv. Hitler. Napoleon wist er het zijne van en ook Churchill was van deze wijze van beïnvloeding niet vies. Een dergelijke manipulatie van de massa betekent het ontketenen van sentimenten, die gebruikt kunnen worden om een doel na te streven zonder dat de massa zelf beseft, welk doel zij door haar sentimenten dient. De gevaarlijke periode zou langs deze weg bereikt worden in de jaren 1972 - '74, ofschoon voor de beschouwer reeds eerder de kentekenen van een dergelijke manipulatie merkbaar zullen zijn. Het gevaar, dat hieruit voortkomt is niet in de eerste plaats een feitelijke oorlog, maar het ontstaan van een mentaliteit, die de waarden van menszijn en leven niet meer in hun juiste verhoudingen weet te zien. Het is duidelijk dat, zo men de zaak nog steeds in de hand kan houden - in meerdere gevallen zullen reeds voor 1972 de gewekte sentimenten zich tegen hun verwekkers keren - de mummies zullen gaan spreken over de noodzaak offers te brengen van grotere omvang. Om hun macht en de bestaande orde in een veranderende wereld te kunnen handhaven, zullen zij immers steeds verder moeten gaan. Daardoor zal zich een oorlogspotentiaal opbouwen, dat rond 1980 -1982 een top zal bereiken. Gelukkig gaat dit alles gepaard met het stimuleren van ontdekkingen en procedés, die ook anders dan tactisch een belang hebben voor de gehele mensheid. De ontwikkeling ligt echter reeds nu in grote lijnen vast.

Voor mij is het dan de grote vraag, welke richting het escapisme, dat door deze gemummificeerde maatschappij wordt aangemoedigd, zal nemen. Hoe zullen de mensen zich aan de spanningen en frustraties van hun dagelijks leven gaan onttrekken? De Oudheid leert, dat grote spanningen na korte tijd voeren tot het ontstaan van excessieve vroomheid en sektevorming, terwijl anderen hierop reageren met een verwerpen van alle regels en wetten, zodat een moreel verval ontstaat. Wie een voorbeeld wil hebben van dergelijke ontwikkelingen, die een ontsnappen aan spanning ten doel hebben, kan bv. eens nagaan, hoe de mensen reageerden op de spanning tijdens de grote pestepidemieën in Europa. In sommige plaatsen waren de kerken opeens overvol en trokken geregeld processies door de straten. Elders trokken bv. de flagellanten door de straten, vaak nog beladen met zware kruisen, terwijl zij zichzelf en anderen geselden, eenieder oproepende tot boete, maar ondertussen in deze zelfkwellingen een vreemde bevrediging vindende. Orgieën van vroomheid kwamen dus voor. In bepaalde steden

van Duitsland en Italië is echter, zoals bekend is, een deel van de stad tot pestkwartier gemaakt - meestal het armste deel van de stad, - waar men alle lijdens haast zonder enige verzorging neerwierp, terwijl in de rest van de stad een soort permanent carnaval, een feestvieren zonder enige beperking, overheerste. Kennelijk wilde men daar, voor men eventueel zelf ziek werd, graag nog zoveel mogelijk plezier in het leven hebben. De orgieën, die daarbij voorkwamen werden zelfs in de tijden van het heidendom zelden in ferociteit geëvenaard.

Wat de sektevorming betreft, kan men een goed voorbeeld zien in Spanje. Hier breekt bij het komen van de plaag een orgie van beloften los. Vele groepen wijken daarbij aanmerkelijk af van hetgeen de kerk als juist omschrijft. De gedane beloften worden echter, dat moet men toegeven, ook meteen vervuld. Na het wegvallen van de pest, als oorzaak van spanningen, keert men weer in de schoot van de moederkerk terug. Maar de vele groepen van boetvaardigen, doodgravers en ziekenzorgers, zowel als de geloofsijveraars blijven voortbestaan en vormen de basis van de vele groepen, die men nu tijdens openbare processies, gehuld in zwarte of witte pijen met gelaatskappen ziet meetrekken. U weet wel, die groepen, die doen denken aan een katholieke ku-klux-klan(t) met goede bedoelingen.

Laat ons deze drie vormen van ontvluchting eens nader bezien. Allereerst zien wij dan de neiging zich aan de beheersing van de tijdelijke overheid te onttrekken, door zich op een hogere - goddelijke - autoriteit te beroepen. Wanneer iets in deze tijd hierop gaat gelijken, zal de staat in conflict komen met de godsdienst. Gezien de bestaande verhoudingen zal dit echter nimmer geheel tot ontplooiing komen. Wij kunnen ons voorstellen, dat er in Nederland christenen zijn, die zich op de leer van het Christendom beroepen en voortaan weigeren om bv. miljoenen voor kerkenbouw bijeen te brengen, terwijl men nog steeds al bedelend wijst op de grote nood in missiegebieden en steeds weer bedelt om wat medicijnen voor zendelingen enz. Men kan zich voorstellen, dat een dergelijke groep stelt: wij weigeren om geld en werk voor de kerk te leveren, zolang dit niet anders wordt. De staat zal hiertegen niet al te veel doen. Maar het is denkbaar, dat een dergelijke groep consequent is en ook weigert belasting te betalen, zolang miljarden worden besteed aan wapens, terwijl op de wereld nog vele mensen van honger omkomen. Een dergelijke reactie, dat zult u mij toe moeten geven, zou denkbaar zijn. Een ingrijpen van de staat is dan onvermijdelijk en dit ingrijpen zal hard zijn. Wij kunnen ons inbeelden, dat dan een situatie ontstaat als bv. in Rusland rond 1790 tussen kerken en godsdienstige groepen. Toen kwamen godsdienstige groepen, los van de erkende kerken, in verzet tegen de landheren. Zij begonnen een soort coöperatieve samenwerking, waarvan staat en landheer niet, maar de lijfeigenen wel konden profiteren. Deze ontwikkeling werd snel, wreed en bloedig onderdrukt. Zelfs personen aan het hof, die meenden dat de lijfeigenen wel enige reden van handelen hadden werden medogenloos gedood. In deze tijd meen ik echter, dat een dergelijk conflict zeer snel onderdrukt kan worden, zodat deze vlucht voor de feiten niet van belang zal zijn.

De tweede weg is de overdreven godsdienstigheid, waarbij het al snel tussen staat en kerk tot conflicten zal komen, daar de kerk de voorrechten en middelen der staat geheel voor zich op zou kunnen eisen. Dit zou gepaard gaan met een sterke en gewelddadige strijd tussen verschillende godsdiensten. Ook dit is voor de gemeenschap niet aanvaardbaar. Waarschijnlijk dat dit gebeuren zou, is het volgens mij overigens niet: de mens van heden staat wat te ver van God af, zijn belangstelling is te veel gericht op stoffelijke waarden en belangen. Ik meen dan ook, dat de derde vluchtweg de meest gevolgde zal zijn. Steeds meer mensen zullen de neiging vertonen te dansen op de vulkaan, zolang het nog gaat en zich van de problemen van anderen maar weinig aantrekken. Ik voorzie dan ook voor de komende tien jaren een toenemende vrijheid van zeden, die op de duur voeren kan tot het ontstaan van een nieuwe en m.i. zelfs juistere moraal, maar zoveel aspecten van losbandigheid zal vertonen, dat velen niet zullen begrijpen, hoe de overheid een dergelijk iets kan dulden. De gemeenschap zal dergelijke verschijnselen, zij het niet openlijk, waarschijnlijk bevorderen. Een man met een kater is geen daadkrachtig revolutionair, en wie dansen enz. in het hoofd heeft, zal niet geneigd zijn te debatteren over het al dan niet juist zijn van bepaalde beslissingen, zolang hij maar zijn pleziertjes kan hebben.

Blijft ons nog de mogelijkheid, dat sekten en bonden van tegenstrevers gaan ontstaan. In een tijd, die zoveel nadruk legt op organisatie, zal dit niet vermeden kunnen worden. Ik meen daarom, dat zowel voor de staat als voor de mensheid als geheel, dit de gevaarlijkste ontwikkeling is, die in deze dagen denkbaar is. Realiseer u daarbij, dat dergelijke groepen niet uitgaan van de werkelijkheid, maar door hun optreden en streven juist aan die werkelijkheid trachten te ontsnappen - al zullen zij dit zelf wel anders formuleren. Ik weet, dat in verschillende landen dergelijke organisaties reeds een feit zijn geworden. In Griekenland zijn dergelijke groepen reeds actief; hetzelfde kan worden gezegd voor Yoegoslavië, Slowakije, zuidelijk Rusland, de V.S. enz. Geheime kleurlingen en antikleurlingen bonden in de US zullen binnen niet al te lange tijd door geweldpleging weer van zich laten horen, evenals de met een soort Robin-Hood-mentaliteit geladen geheime bonden in verschillende Zuid-Amerikaanse landen. Dergelijke groepen hebben idealen, dat is waar. Zij willen de mensen helpen, die het slachtoffer worden der maatschappelijke machine. Zij menen het medegevoel, het hart, terug te kunnen brengen in de staat, die de heersende mummies van heden in wezen missen, ondanks hun fraaie uitspraken vol sociale bewogenheid.

Zij weigeren daarbij echter de feiten onder ogen te zien. En bovendien, een hart of geweten, dat vechten wil tegen bestaande machten en gewoonten, zal het zwaar te verduren hebben, zodat een steeds grotere verwijdering van de werkelijkheid onvermijdelijk lijkt. Dit aspect zal in de toekomst voeren tot steeds meer interne omwentelingen. Nog geen tiende van de volkeren op de wereld zal aan een dergelijke interne strijd - en waarschijnlijk ook de daaruit weer voortkomende strijd naar buiten toe - geheel kunnen ontsnappen. Dit houdt het gevaar in, dat tegen het jaar 2000, dat door Bellamy werd voorgesteld als het jaar van sociale bereiking, een groot deel van de mensheid niet veel meer over heeft dan het naakte leven. Dit zal ook het geval zijn, wanneer er geen atoomoorlog voortkomt uit dit alles. Wat alles tezamen aanleiding zou kunnen zijn voor vele pessimistische verwachtingen. Vergeet daarom niet, dat dit alles gebaseerd is op ontwikkelingen, die niet noodzakelijk waar hoeven te worden.

Laat ons liever wat meer de optimistische mogelijkheden bezien. Ik stelde reeds, dat in de komende jaren de ontwikkeling haast onontkoombaar vastligt, zodat zowel interne conflicten als de neiging een afleiding te zoeken door het scheppen van conflicten buiten eigen land steeds meer toe zal nemen. Een top hierin zou aanbreken rond 1972. Ik neem echter aan, dat een verzet tegen deze wijze van afleiding een bij niet vluchtende deel van de volkeren steeds meer vorm zal gaan krijgen. De niet-escapisten zullen steeds meer van zich laten horen. Op het ogenblik beperken zij zich gemeenlijk tot protesteren op luidruchtige wijze, maar dat baart niemand zorgen, want blaffende honden bijten niet. Schreeuwende massa's, die protesteren kunnen zich afreageren en wanneer het te erg wordt, kun je ze wel uit elkaar ranselen. Een niet georganiseerd en niet voortdurend en alleen openlijk tot protest overgaand verzet, zoals zich dit in bepaalde delen van de USA op het ogenblik bv. tegen de Vietnampolitiek ontwikkelt - en het verzet dat zich, zonder werkelijke organisatie bij negers en blanken t.a.v. de segregatieproblemen ontwikkelde - is gevaarlijker. Op elk ogenblik kan geweld tegen geweld worden verwacht. Dat werkelijk ingrijpen van enkelingen of kleine groepen zal steeds meer voorkomen, zonder dat men de verantwoordelijke leiders, organisaties e.d. zal kunnen vatten. Pogingen dergelijke mensen openlijk te berechten zouden wel eens uit kunnen lopen op een reeks van verklaringen en feiten, die anderen doen gevoelen, dat het volbrachte niet geheel zonder rechtvaardiging was.

Deze nu reeds bestaande ontwikkeling, die deels samenvalt met punt drie als genoemd onder escapisten, maakt het de politicus, die alleen op zelfbehoud en conservering van het bestaande is gericht, steeds moeilijker macht uit te oefenen. Hierdoor zullen de mummies plaats moeten maken voor jongere mensen, die nog menselijk kunnen voelen en denken, mensen, die niet allen maar de gevoelens van anderen willen exploiteren, naar zelf eerlijk bewogen zijn. Een omvorming van de regeringen is als gevolg hiervan zeer zeker denkbaar. Degenen, die dan in het gouvernement plaats vinden, zullen minder respect hebben voor heilige huisjes, zij zullen snel denken en handelen, zij zullen veel moed bezitten. Ik neem aan, dat - reeds na 3 à 4 jaren

- in vele landen wij een tendens zullen opmerken, die ertoe voert, dat steeds meer jongere en z.g. minder ervaren politici aan het bewind komen.

Hierbij zal steeds meer duidelijk worden, dat deze jongeren niet in de eerste plaats aan politiek willen doen, maar de zaken trachten te vereenvoudigen om zo snel mogelijk iets tot stand te brengen. En handelen én politiek bedrijven zijn tegenwoordig twee geheel verschillende dingen aan het worden. Dit voor degenen, die dit nog niet was opgevallen. Komt een dergelijke ontwikkeling werkelijk goed op gang - wat na rond zes jaren zeker denkbaar is - dan zal een einde komen aan het balanceren op het scherp van het zwaard en zal het krampachtig zoeken naar een evenwicht tussen zekere welvaart en de gehoorzaamheid van het volk een einde vinden. Men kan aannemen, dat dan in toenemende mate sprake is van staatsgrepen, dictatoriaal optreden en meer bloedige omwentelingen, maar de reacties, die dan ontstaan, hebben niets meer te doen met het behouden van het oude standhouden van de welvaart, maar met een reageren op erkende noodzaken.

Voor velen - ook idealisten - zal deze ontwikkeling een grote klap betekenen. Maar belangrijk is, dat hierdoor op aarde nieuwe tendensen kunnen gaan ontstaan. Voor Nederland kan ik u een deel van deze tendensen noemen. Men zal bv., desnoods met geweld, bepaalde oude instellingen, goederen enz. gaan behouden - niet omdat er niets beters denkbaar is, maar omdat men voor zich niet iets kan bedenken, wat meer harmonisch is, wat meer sfeer geeft. Gelijktijdig zal men trachten het waardevolle te behouden, terwijl men vele overbodige instellingen, gebruiken en werkwijzen zal afschaffen. Voor degenen, die grote verkeerspleinen plannen of nieuwe oefenterreinen zoeken voor tanks enz., zal dit natuurlijk een grote slag betekenen, maar voor het volk als geheel meen ik, ondanks verzet, dat deze ontwikkeling voornamelijk gunstig zal zijn. Een andere omwenteling, die binnen tien jaren verwacht kan worden, is het gratis maken van openbaar vervoer. Er zullen dan mensen zijn, die dit aan zullen durven en zullen redeneren: wij zullen zoveel kunnen sparen aan verkeersvoorzieningen en -ergernissen, wanneer wij een geheel vrij en goed openbaar vervoer hebben, dat het de moeite waard is dit te proberen. Daarbij zal bovendien tellen, dat het gratis zijn veel arbeid en controle bespaart. Want - het niet meer - drukken, uitgeven, knippen van kaartjes alleen betekent reeds een aanmerkelijke besparing, terwijl het wegvallen van het afrekenen, de boekhouding van inkomsten en kosten eveneens grote voordelen met zich meebrengt. Ik meen, dat dit er inderdaad door zal komen.

Uit deze voorbeelden van de vernieuwingen blijkt reeds, dat men de gemeenschap anders zal gaan benaderen. Volgens mij zal de neiging de gemeenschap anders te benaderen - zodat zij zich niet meer het melkkoetje van de overheid gevoelt - zich reeds dit jaar zal aankondigen. Daadwerkelijke resultaten kunnen m.i. eerst worden verwacht rond 1978. Een wat komisch aspect van dit alles is wel, dat steeds meer mensen wanhopig dreigen te worden, omdat de overheid steeds meer diensten verleent, zonder dat dit kostenverhogend werkt, iets wat vooral bij grotere bedrijven al snel navolging zal vinden. Iets, waarmede velen in deze tijd geen raad zullen weten omdat zij het ontwend zijn dienstbetoon als normaal deel van hun beroepspllicht te zien. Artsen zullen bv. boos zijn, omdat een betere dienstverlening gelijktijdig hun mogelijkheid tot onafhankelijk werken sterk zal beperken, terwijl hun inkomens steeds meer controleerbaar - door instanties uit betaalde inkomsten - worden. In het kleinbedrijf zal men ontdekken, dat men het te gemakkelijk geeft genomen en zelfs bij in- en exportfirma's zal blijken, dat degene, die meer dienstbetoon levert, zonder het op de rekening te zetten, de beste kansen heeft.

Een ander facet van deze ontwikkeling is de neiging van de mensen, om zelf in te grijpen en minder op de gemeenschap te rekenen. Men zal dan reageren: "Kan de gemeente onze straat niet goed schoonhouden? Dan doen wij het zelf." Wat natuurlijk een goede oplossing zou zijn. Want wanneer iedereen vijf minuten per dag de bezem gebruikt op de openbare weg, zou Nederland eindelijk zich weer de zindelijke kunnen tonen, die op het ogenblik alleen nog maar legende is. Door het zelf weer ingrijpen, het zelf iets doen, ontstaat een nieuw engagement. Op het ogenblik is er gebrek aan politiek engagement en in wezen zelfs aan sociaal engagement. Onder de komende omstandigheden zullen de mensen echter weer steeds meer zelf bij het leven betrokken geraken. Men zal weer meer gaan vechten voor de dingen, waarvan men gevoelt zelf

deel te zijn. Nu is, zoals ik reeds zei, naast de tijd rond 1972, vooral ook het jaar 1984, in de geschiedenis een gevarenpunt voor wereldoorlogen. Wanneer echter de kleine man een steeds groter gevoel van deelgenootschap met anderen gaat gevoelen, zonder dat hiervoor werkelijke organisaties e.d. van node zijn, is er een goede hoop, dat een dergelijke oplossing van de problemen der mummies kan worden voorkomen.

Waar die mummies dan blijven? Wel, ik zal trachten hierop een antwoord te geven. In de eerste plaats sterven zij natuurlijk snel uit, wanneer de omwenteling eenmaal aan de gang is. Maar voor de enkelen, die overblijven, is er een hoop. Elk land, elk volk heeft tot nu toe behoefte aan symbolen. Ik kan mij voorstellen, dat men behoefte heeft aan levende boeddha's, vorsten, pausen e.d., die boven alle mensen schijnen te staan. Dit zijn natuurlijk mensen, maar in hun functie als symbool mogen zij niet als mens worden beschouwd. Een goed geconserveerde mummie spreekt niet. Niet sprekende symbolen, als symbool dienende personen, die zelf geen redevoeering meer houden en ook niet als buiksprekerpop door anderen worden gemanipuleerd - denk aan troonredes e.d. - zullen blijven bestaan. Daarmede zullen de resterende mummies, die niet zonder systeem, orde is orde enz., kunnen leven, daarom volgens mij in de verschillende mensen de plaats vinden, waarop zij eigenlijk behoren te staan: een plaatsje in het folkloristisch museum van menselijke eigenaardigheden. Zelfs voor de kleine systeemmannetjes is nog wel plaats. Want voor dergelijk mechanisch denkende mensen is voorlopig nog voldoende reken- en schrijfwerk te vinden op plaatsen, waar nauwkeurigheid van belang is, waar een computer met programma's nog te kostbaar zou zijn. Voor dergelijke plaatsen zijn mensen zonder hersenen, hart of moed het beste; zij hoeven alleen volgens het bekende ja - neen sorteersysteem te reageren.

Ter afronding, het verschijnsel van de mummie in deze dagen, de mens, die niet werkelijk meer denkt, die geen gevoelsleven meer kent in zijn taak en de moed niet meer heeft eigen taak en plaats in het geding te brengen, wanneer hij iets als juist erkent, is reeds over het hoogtepunt heen. De aantallen schijnen nog wel toe te nemen, maar in wezen blijkt het hoogtepunt van de ontwikkeling reeds gepasseerd te zijn. Er volgt een periode, waarin men het zoekt bij mystiek en velen - verkeerdelijk - weer het "ex oriente lux" zullen citeren. Maar de oplossing, die men vinden zal, kan niet uit het Oosters denken voortkomen. Het Oosters denken is in vele opzichten voor het Westen zonder praktische waarde. Maar belangrijk is dit niet. Ook het Oosters mysticisme kan bijdragen tot de werkelijk belangrijke veranderingen als een wijziging in gewoonten en denken. Het voornaamste is, volgens mij, dat de westerling een nieuwe bestaansrechtvaardiging vindt, die niet meer is gelegen in de belangrijkheid van bv. het vaderland in internationale relaties, de overwinningen van onze atleten op de Olympische spelen, of het feit, dat allen een ijskast en auto kunnen hebben. Het nieuwe zal uit de aard der zaak een zeker mysticisme omvatten en een filosofie, die daarop kan worden opgebouwd. Het belangrijke daarvan is, dat men tracht de mens zonder bindende regels in de wereld te stellen. Deze filosofie zal echter met geen enkel bestaand Oosters systeem te vergelijken zijn, of men nu wil terugvallen op theosofie, yoga of andere Oosterse leringen. Men zal moeten toegeven, dat de uiteindelijke vorm niets van het Oosten meer terug laat vinden. Maar wat daarin wel gevonden kan worden, is de mens, die in tevredenheid en vol moed zijn weg zoekt en vindt door het leven, door trouw te zijn aan hetgeen hij ziet als zijn taak in het leven tegenover anderen. Ik ben van mening, dat alleen een ontwikkeling van het Westerse denken, waarin de mens zichzelf en de trouw aan eigen wezen en denken als de hoogste waarde gaat zien, iets waaraan al het andere desnoods geofferd moet worden, - maar dan alleen door het ego zelf,- de weg kan vormen naar een werkelijke vrede, een werkelijke ontwapening, een werkelijke hulp aan onderontwikkelden en zelfs een werkelijk rendabel produceren, waarbij niet winstmotieven, maar trots op het product een rol spelen. De toekomst ziet er dus heus zo kwaad nog niet uit. Tenminste, wanneer u niet tot degenen behoort, die ten koste van alles de dingen willen laten blijven, zoals zij zijn.

Heeft u commentaar?

Vraag: In spiritistische kringen horen wij steeds weer over mensen, die vanuit de kosmos, de vierde dimensie of door de geest worden beïnvloed via straling. Mijn vraag is: kan men zich aan deze straling, die de vrijheid beperkt, onttrekken?

Antwoord: Alle invloeden vanuit de kosmos - die voorkomen en ook door ons vaak genoeg besproken worden - zijn deel van uw milieu. Daar de waarde en werking door u niet beseft kan worden in haar werkelijke omvang en betekenis, doet u er goed aan deze te zien als eenzelfde soort beperking van uw vrijheid zoals die wordt veroorzaakt door het feit, dat er huizen langs de straten staan, en het u zo onmogelijk maken de kortste weg te kiezen. Beïnvloeding van personen vindt inderdaad wel plaats. Bedenk hierbij echter, dat een dergelijke beïnvloeding alleen plaats kan vinden door het versterken van factoren, die reeds in de persoonlijkheid zelf aanwezig zijn. Indien u de beïnvloeding door de geest al als een soort straling wilt beschouwen, zo zou u moeten beseffen, dat deze alleen kan inwerken op in het wezen reeds aanwezige eigenschappen. Deze kunnen versterkt - of soms ook afgeremd - worden. Het is dus voor een geest of een kracht uit de kosmos niet mogelijk iemand op aarde nu maar zonder meer te laten doen, wat men wenst. Wel kan men dus de geremdheid, die in het wezen van de mens bestaat t.a.v. zijn wil om te handelen in een bepaalde lichte afnemen - of toenemen. Het is hierdoor vaak wel mogelijk om iemand, die zich van eigen wezen niet bewust is, in een bepaalde richting te doen gaan, zonder dat hij de oorzaak daarvan beseft.

Ik heb deze, reëel bestaande, invloeden in mijn betoog echter bewust buiten beschouwing gelaten. Wanneer wij te veel uitgaan van de inwerking vanuit de kosmos, het ingrijpen van de Witte Broederschap, beïnvloeding van persoonlijkheden vanuit de geest e.d., zijn de mensen namelijk te zeer geneigd te wachten op het miraculeuze ingrijpen van bovenaf. Ik kan u garanderen, dat God voortdurend werkt in zijn schepping en via vele facetten en sferen van zijn Wezen. Maar de mens zelf zal het uiteindelijk moeten doen, wanneer hij iets voor zich waar wil maken, om te ontkomen aan de te snel ontstane neiging weg te vluchten voor eigen verantwoordelijkheid. Te ontvluchten aan het innerlijk toch als eigen erkende noodzaken, noemde ik deze inwerkingen niet, ofschoon in het geheel van mijn beschouwing daarmee wel degelijk rekening werd gehouden.

Iemand die verwacht, dat de vliegende schotels de mensheid voor een atoomoorlog zullen komen redden, zal daarin maar al te vaak een reden vinden, om zelf er niet al te veel tegen te doen. Dit afschrijven van noodzakelijkheden en verantwoordelijkheden moeten wij zoveel mogelijk voorkomen. Daarom lijkt het mij gewenst de beschouwingen over een onderwerp als dit van vandaag zo nuchter te houden als maar mogelijk is. De aanwezigen zijn immers op de hoogte van alles wat er aan invloeden bestaat en worden zelfs 1 à 2 maal per jaar voorgelicht over hetgeen kan worden verwacht en over hetgeen de Witte Broederschap zich voorneemt te volbrengen. Indien u hieruit een persoonlijke conclusie wilt trekken, zal het voorgaande u ook kunnen helpen om aan hetgeen u een straling noemt te ontkomen. Dan moet u echter beginnen met na te gaan, wat u eigenlijk werkelijk bent en wilt en welke factoren er in uw wezen bestaan, die door een invloed gestimuleerd kunnen worden. Wanneer u dit beseft, kun u de invloed neutraliseren en uw eigen weg kiezen. Ik hoop, dat dit voldoende is.

Vraag: U gaf een pessimistische en daarna een optimistische visie, die m.i. niet geheel stroken. Wat gebeurt er nú eigenlijk?

Antwoord: Ik zal hier mijn persoonlijke prognose geven. Het door mij in het pessimistische deel gestelde beroering, waaraan 9/10 van de wereldbevolking onderworpen zal zijn, is m.i. niet te vermijden. De in het optimistische deel van de beschouwing gegeven ontwikkelingen kunnen aan de consequenties daarvan een nieuwe richting geven en zullen dit volgens mij ook doen. Het gestelde is m.i. onafwendbaar zover het de geschetste ontwikkelingen betreft en de kritieke tijdstippen, die werden genoemd. De mens kan van dit alles echter gebruik maken om een nieuwe vrijheid te gewinnen en de vernieuwing in kortere tijd dan men vermoedt, tot stand te brengen. Ik wees erop, dat men steeds meer zal afzien van het nu bestaande beeld van staatsman en politicus, terwijl men steeds meer zal vragen om iemand, die onmiddellijk iets

doet, wanneer een noodzaak kenbaar wordt. Meer doen en minder praten zal in vele landen reeds in betrekkelijk korte tijd een rol gaan spelen, al zal het in Nederland nog wel even duren, voor men zover is. De feiten zullen hierdoor niet onmiddellijk veranderen. Het vernieuwingsproces voltrekt zich ook dan betrekkelijk geleidelijk.

Vraag: Is socialisering hiervan een begin?

Antwoord: Neen. Dit is een systeem, dat eveneens zichzelf tracht te behouden in bestaande vormen. De hiertoe gebruikte onjuistheden en onvolledigheden zullen een voortzetting van het nu bestaande in de weg staan. Voorbeeld? Gemiddelde toename t.a.v. 1936 in Nederland van inkomen: 8 tot 10 maal. Toename kosten sociale lasten en verzekeringen: 60 tot 70 maal. Dit zal men u nog willen vertellen, neem ik aan. Maar men zal u wel niet willen vertellen, dat de administratieve kostenfactor bij de sociale voorzieningen een toename van 1936 tot 1967 1 op 112 zal bedragen. De kosten van misbruiken in de sociale wetten en instellingen neemt ongeveer 40% van de beschikbare gelden. De mensen, die dit gaan beseffen, zullen niet meer geneigd zijn aan de instandhouding van dergelijke dingen mee te werken en een andere vorm zoeken. Wel kunnen wij spreken van een vergaande socialisering van het intermenselijk contact.

Vraag: Spelen de internationale organen hierbij nog een rol, blijven zij bestaan?

Antwoord: Volgens mij niet. De internationale organen blijken vaak eerder een belemmering bij het tot stand komen van hetgeen zij moeten verwezenlijken dan iets anders. Hun energie en budget wordt grotendeels besteed aan onderlinge machtsstrijd, voortkomende uit een bij politici nog zeer sterk levend nationaal egoïsme. Bijvoorbeeld de Uno wordt als orgaan van internationale samenwerking steeds minder bruikbaar, naarmate er steeds meer kleine staten toegang vinden, die daarin in wezen alleen hun eigen belangen willen verdedigen. Men kan van de Uno reeds nu zeggen, dat hier sprake is van een platform, waarop eenieder zijn eerbare en goede bedoelingen aan de wereld kan verkondigen, terwijl zeer veel geld wordt uitgegeven voor zeer weinige en dan meestal nog niet blijvende goede resultaten. Denk in dit verband aan de Volkerenbond.

Vraag: Kunt u aangeven, hoe in de kunst zich deze ontwikkelingen reflecteren?

Antwoord: Op het ogenblik toont de muziek een steeds grotere nadruk op het ritme, terwijl daarnaast atonaliteit - conflict zonder oplossing - overheerst. Musique concrète tracht zelfs de menselijke factor bijna geheel uit te schakelen. Dit is in overeenstemming met de ontwikkeling die wij bij de ideologen van deze tijd zien. Zij denken niet aan mogelijkheid van harmonie, maar aan conflicten, houden zich niet meer bezig met de schoonheid van het leven, maar met het in stand houden van het bestaande levensritme enz. Men zou kunnen stellen, dat velen van de moderneren in de kunst in wezen de profeten zijn van een toenemende profanatie van de menselijke waarden in het leven. Het vooruit voelen van een mogelijke oplossing zal bij de kunstenaar voeren in de richting van een geïdealiseerd schematisch naturalisme, geen Watteaustijl, maar het zoeken naar werkelijke vormuitdrukking, die wezen en relatie kan weergeven. Hierbij zal men steeds minder constructies gebruiken en weer meer met de klassieke middelen van eigen kunst gaan werken. De muziek zal met een steeds trager worden van ritme en een wat klagende, maar meer harmonische melodiek zoeken naar de melodische oplossing van het probleem. Daarbij niet meer het protest tegen het probleem, maar waarbij het antwoord daarop de nadruk krijgt. Iets is hiervan merkbaar. Degenen, die alleen ten koste van alles anders willen zijn, wil ik hierbij niet betrekken, eveneens de z.g. kunstenaars, wier kunst hoofdzakelijk is gelegen in hun baard en een ongelofelijke brutaliteit.

Ten slotte dit. In uw tijd schijnt men zich te bevinden in een situatie, die hopelozener en uitzichtlozer schijnt te worden met de dag. Dit is echter eerder groei-pijn. De uiterlijkheden van heden worden hoofdzakelijk bepaald door reeds van werkelijk leven ontdane stelsels en hun representanten. De uiterlijkheden kunnen dan ook niet bepalend worden geacht voor de

toekomst, wel echter voor datgene, wat sterker en sterker in de mensen begint te leven. Daar de mensen in zich zo kwaad nog niet zijn en, zij het vaak in extreme vormen, door velen reeds wordt gezocht naar grotere harmonie van leven, moogt u volgens mij de toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Om het goede waar te zien worden moet u echter reeds nu uw eigen houding bepalen en wel volgens mij op optimistisch-progressieve wijze. Dit niet in de politieke zin, maar eenvoudig door vandaag te doen, wat je nu kunt doen, desnoods voor morgen, maar dit alleen, wanneer er voor heden niets meer te doen rest. Begin morgen weer opnieuw. Wie leert in het leven steeds weer opnieuw te beginnen en zoveel mogelijk te voleinden zal ontdekken, dat hij groeit met de wereld, gesteund wordt door waarden en krachten, die hij aanvoelt, maar eigenlijk niet eens geheel kan beseffen. U zult verder bemerken, dat u ook in deze schijnbaar negatieve periode reeds de geestelijke verheffing en gezondmaking der dingen steeds meer gaat voorvoelen en de tekenen daarvan allerwege zult zien.

Goedenavond
(Verkort)

ESOTERIE

Goedenavond, vrienden.

Dit tweede deel wordt aan geestelijke en esoterische zaken besteed, een terrein, waarop ik een eigen visie heb. Vandaag wil ik "het principe" eens bezien. De meeste mensen beschouwen een principe als iets, wat voor alle anderen geldt, maar waar zijzelf ten dele boven staan, zodat zij voor zichzelf wel uitzonderingen mogen maken. Wat niet zo erg zou zijn, wanneer dit niet vooral op geestelijk terrein voor zou komen.

Je innerlijke wereld is een gebied, waarvan jezelf meestal weinig afweet, daar je alles, wat in je gebeurt, alleen kan worden uitgedrukt en door het Ik op aarde gerealiseerd in de termen van de waakbewuste ervaring, dus met datgene, wat je op aarde hebt ervaren en hebt leren kennen. Het is de mens bijna onmogelijk zijn gevoelens geheel juist te vertolken. Tracht hij dit toch te doen, dan loopt het altijd weer op een soort parabel uit. Nu blijkt, dat men er geestelijk en esoterisch vaak bepaalde principes op nahoudt. Men neemt dan regels aan, die voor eenieder gelijkelijk zouden moeten gelden. Ik heb daartegen bezwaar - niet omdat een bepaalde regel niet voor velen zou kunnen gelden, maar omdat het feit, dat zij voor zovelen blijkt te gelden, in wezen wel eens een uitzondering zou kunnen betekenen op een grotere en meer algemene regel, die ergens bestaat. Volgens mij zijn de z.g. principes in geestelijk zin alleen als werkhypothese bruikbaar. Ik vrees echter, dat, naarmate wij het geestelijke meer een eigen gestalte, een eigen wezen en regel geven, wij ook meer de neiging zullen hebben het geestelijke deel van het bestaan meer te scheiden van de werkelijkheid, waarin men nog leeft.

Wie de waarheid wil zoeken, ook in de geest, kan dit alleen doen, wanneer hij bereid is uit te gaan van hetgeen hij als waarheid kent in eigen wereld en leven. Op het ogenblik, dat hij een grotere waarheid stelt, heeft hij gelijk, maar zodra hij deze dan definieert en tracht, de waarden van beleven, denken, bestaan, daaraan aan te passen, maakt hij volgens mij een grote fout. Hij zal immers in feiten geen waarheid meer zoeken, maar zal trachten daaruit zijn stellingen als juist te bewijzen. Dergelijke bewijzen zijn in wezen vaak onzinnig, maar bepalen het leven van de mensen. Wanneer ik stel, dat de bijbel Gods woord is en als bewijs daarvoor aanvoer, dat de bijbel zelf dit zegt, geef ik in wezen reeds toe, dat dit een geloofspunt is en geen bewijs. Want je moet eerst in de bijbel geloven, voor haar uitspraak als bewijs te kunnen aanvaarden. Indien ik zeg, dat mijn werkelijke bestemming de eeuwigheid is, zo is ook dit een geloofs- of gevoelskwestie: ik kan de eeuwigheid voor mijzelf niet bewijzen, kan haar ternauwernood uitdrukken en zal er geen zinvolle omschrijving van kunnen geven, die ikzelf in al haar consequenties begrijp. Ik kan zeggen: eeuwigheid is datgene, wat alle tijd omvat plus al

datgene, wat in tijd niet bevat kan worden, maar bestaat, waarmee ik in wezen niets heb gezegd, omdat het geheel voor mij niet voorstelbaar is en zo geen werkelijke betekenis heeft. Ook mijn denken omtrent het innerlijk leven is hoogstens een filosofie.

Ik stel dus: Ons innerlijk leven is een vrucht, waarvan wij de schil kennen, maar waarvan wij de werkelijke inhoud slechts kunnen vermoeden. Het indringen in eigen innerlijk leven betekent voor ons, aan de hand van hetgeen wij buiten onszelf erkennen, het verschil wat wij tussen uiterlijke en veronderstelde innerlijke waarde constateren. Het constateren van verschillen houdt in, dat geen werkelijke bepaling van het innerlijke leven wordt gegeven, maar wel kan worden aangetoond, waar de - aangevoelde - innerlijke wereld afwijkt van de wereld buiten het Ik.

Een stelling, die ten doel heeft het verschil tussen uiterlijke wereld en innerlijke wereld op een voor ieder geldende wijze en bij voortdurende geldig te constateren, zal daarom als punt van uitgang wel bruikbaar kunnen zijn. Op het ogenblik, dat zoiets als geloofstelling wordt aanvaard - en als het andere dus wordt verworpen - zal een dergelijke stelling het ons in toenemende mate onmogelijk maken eigen werkelijk innerlijk te leren kennen. Alle van de stelling afwijkende erkenningen zal men immers weigeren te zien of, zo zij bemerkt worden, willen verklaren binnen het kader van het geheel van de stelling.

Om innerlijk bewust te kunnen worden, zal je moeten beginnen met het erkennen van alles, wat buiten je bestaat, terwijl in relatie daarmee alles, wat innerlijk bestaat, spontaan moet worden beleefd. Wanneer je een samenhang ontdekt tussen dat deel van het Ik, dat innerlijk door de mens niet bepaald kan worden - ook niet door de psychiater enz. - en datgene, wat je naar buiten toe bent, zal je tot de eindconclusie komen, die volgens mij het beste is, wat voor een mens bereikbaar is: het onbestemde of onbekende in mij resulteert in een bepaalde houding, geneigdheid, geloofsbeleving, misschien ook in mijn gekende wezen.

Wat de zaak voor velen moeilijk maakt. Want in de esoterie en geloof vraagt men steeds weer naar een houvast: eenieder wil graag een reeks van wetten en regels hebben, waarop hij zich kan baseren. Begrijpelijk overigens. Omdat wij niet alle dingen zelf eerst kunnen nagaan of constateren, zullen wij vaak iets als waaraan moeten nemen, wat anderen ons zeggen. Maar ik maak er toch wel bezwaar tegen, wanneer men zoiets dan als enige waarheid en onveranderlijk zou gaan beschouwen. Er zijn gevallen bekend, o.m. in de wetenschap, waarbij in een leerboek een drukfout werd gemaakt - 1856 in Engeland. Daar niemand ertoe kwam de inhoud nog eens na te gaan, werden de verkeerde getallen uit dit boek tot 1936 als bewijskrachtige staving van wetenschappelijke betogen gebruikt. Men ging eenvoudig uit van de stelling: dit bestaat reeds zolang en werd reeds door zovelen gebruikt, dat het juist moet zijn. Maar de goede houding in wetenschap, zowel als in geestelijk streven, is: dit kan juist zijn, maar als het belangrijk is, moet ik de zaak toch zoveel mogelijk nagaan.

De betekenis van uw leven bv. is voor u een kwestie van interpretatie. U denkt, dat u voor velen iets doet? Is dat ook werkelijk waar? Dat zou men eigenlijk aan de anderen moeten vragen en niet aan u. En zelfs dan zou men de juistheid van de antwoorden na moeten gaan. U denkt misschien, dat u in uw leven veel kwaads hebt gedaan. Maar wanneer u niet interpreteert, maar nagaat, zal vaak blijken dat veel van hetgeen u als groot kwaad beschouwt, voor anderen in wezen zeer goede gevolgen heeft gehad. Het goede zal bij onderzoek in vele gevallen voor anderen iets onaangenaams hebben voortgebracht. Wanneer ik oordeel, oordeel ik dus in wezen alleen over mijn eigen intenties. En daarmee is de zaak moeilijk geworden. Want een intentie kan men later niet nog eens even nagaan, dan wijzigt men deze om de zaak in overeenstemming te brengen met het beeld, dat men van zichzelf heeft. Zolang op het ogenblik van handelen mijn intentie ten goede is, zal het gedane voor mij een goede daad zijn, ongeacht de gevolgen. Dit als "goed" ervaren, vrijstaande van de stoffelijke werkelijkheid, zal dan een weergave zijn van het onbekende Ik, dat achter het uiterlijk verborgen in je leeft.

Ik meen, dat iemand die eerlijk streeft, meer omtrent zijn innerlijke werkelijkheid zal kunnen leren aan de hand van de dingen, die hij eerlijk goed bedoelde, maar die verkeerd zijn afgelopen,

dan uit alle stellingen, waarop men zich pleegt te beroepen om aan te tonen, dat men in dit leven toch wel enige vooruitgang heeft geboekt. Juist het verschil tussen wat wij buiten ons zien en hetgeen wij bij voortdurend innerlijk als juist of goed ervaren, is de weergave van een persoonlijk bias, dat afwijkt van de totaliteit. En het werkelijke Ik is volgens mij dat deel van zijn, dat afwijkt van de totaliteit door zijn gerichtheid. Is de gerichtheid eenmaal erkend, dan zal dit ik ook in de totaliteit geheel en bewust kunnen functioneren.

De werkelijk bewuste mens is geen wezen, dat anders is dan de onbewuste mens eens was, maar een wezen, dat zich, door zijn bewustzijn van eigen Ik, krachtens eigen vermogens en noodzaken, zowel als behoefte, steeds zo volledig mogelijk en zojuist mogelijk binnen de gemeenschap weet te uiten volgens eigen mogelijkheid. Dit is de essentie van het bewust leven. Wanneer u dus aan esoterie wil doen - wat ik de meesten van u met klem wil aanbevelen - geldt: ga uit van de dingen, die anders gaan dan je denkt. Leer begrijpen, dat je ergens in jezelf ergens verschilt van hetgeen de wereld buiten je omtrent jou waar schijnt te maken. Besef, dat dit verschil zich richt op een zeer bepaalde kant van het leven: je hebt voor bepaalde dingen in het leven niet alleen een voorkeur, maar ook een gave, bijzondere mogelijkheden. Daarmede kun je iets bereiken. De mens, die werkt met de talenten, die hij in zich draagt als idee van het onbekende, bereikt op aarde voor anderen het beste en voor zichzelf het meeste.

Ten slotte enkele definities.

Medemens: Een wezen waarin ik mijzelf zodanig erken, dat ik dit wezen kan zien als mijzelf en behandelen als mijzelf.

Ware naastenliefde: Een eigenliefde, die in de ander zoveel van eigen wezen erkent, dat men zichzelf waarmaakt door hetgeen men voor anderen kan betekenen.

Waar Christendo: De erkenning van een levenswaarheid in de leer van Christus, die in de praktijk wordt doorgevoerd volgens eigen innerlijk besef van juistheid.

Ware esoterie: De erkenning, dat achter alle uiterlijkheden en innerlijke waarheden een waarde ligt, die men leert beseffen, zoals zij in eigen Ik bestaat.

Natuurlijk zijn hier ook minder positieve definities mogelijk, die echter met de gangbare praktijk wel meer stroken. Een medemens is dan iedereen, die het met mij eens is. Christelijke naastenliefde is dan de liefde, die men om Christus' wil van anderen verwacht. Esoterie wordt dan een vlucht in eigen innerlijk, wanneer de werkelijkheid daarbuiten je te veel wordt. En christendom wordt dan de vrome mantel der liefde, waarmede men hoopt zijn ongerechtigheden te bedekken. Wat niet zo vleidend is, maar, naar ik meen de waarheid zeer benadert. Want waarheid is voor mij niet een algemene waarde, maar mijn beste en eerlijkste besef omtrent het bestaande. Wanneer ik een waarheid absoluut stel, lieg ik meestal uit zelfoverschatting. Wanneer ik daarentegen stel, dat het een waarheid kan zijn, ontken ik ook mijn eigen vermogen om voor mijzelf iets als juist en waar te ervaren. Wie zichzelf zo ontkent, zal niet alleen geen waarheid meer vinden, maar zal zichzelf ook niet kunnen vinden. Wie zo zichzelf verliest, loopt meestal met zijn fouten nadrukkelijk te koop en gaat ten onder aan zijn eigen onmogelijkheden.

Dus vrienden, laat ons steeds nuchter zijn en laat ons de esoterie beschouwen als een middel om ons eigen nog onbekende wezen door middel van de feiten van vandaag te leren beseffen. Laat ons daarnaast dan stellen, dat alle praktijk en alle wetenschap bestaat uit eilanden van kennis in een oceaan van onwetendheid, waarbij het vinden van verbindingen tussen deze eilanden voor ons vaak belangrijker is dan het nauwkeurig omschrijven van het eiland zelf. Laat ons in bewustzijn, daden en denken bruggen bouwen tussen alle dingen, waarvan voor ons weten en kennen mogelijk is. Door de samenvoeging ontstaat een synthese van waarden, waardoor wij eindelijk misschien kunnen gaan beseffen, wat de oceaan van onbekende waarden rond ons betekent. Want wie in het leven eigen betekenis niet vindt en de betekenis van het leven voor zich niet kan vinden, leeft niet werkelijk, maar lijdt het leven, tot hij overlijdt.

Goeden avond. (Verkort)

d.d. 10 november 1967

